SGU serie Ae nr 145

Jordartskartan
6E Nässjö SO

Map of the Quaternary Deposits

Skala 1:50 000

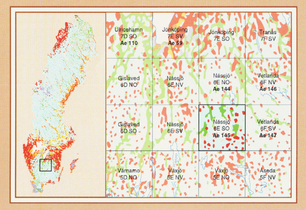

2001

KORTFATTAD BESKRIVNING AV JORDARTERNA

I det följande ges en mycket kortfattad beskrivning till jordartskartan 6E Nässjö SO. En mera omfattande beskrivning av jordarterna utges separat.

JORDARTER SOM BILDATS AV LANDISEN ELLER DESS SMÄLTVATTEN (GLACIALA AVLAGRINGAR)

Större delen av de jordarter som idag täcker berggrunden bildades i slutet av den senaste istiden. Jordarterna bildades vid inlandsisens randzon och i det smältvatten som frigjordes då isen smälte i området för ca 13 500 år sedan.

Morän

Landisen tog upp och bearbetade lössbrutna delar av berggrunden och äldre jordlager. I samband med isens avsmältning avsattes materialet som en osorterad jordart, morän. Morän avsattes dels under isen, dels i isens randzon.

Den normala moränen inom kartområdet domineras av sand, framför allt mellan- och finsand, och har en växlande halt av ler, silt, grus, sten och block (sandig morän). Grusig morän finns framför allt i områden med småkullig morän och i anslutning till isälvsavlagringar.

Moränen i södra delen av kartområdet är ofta tunn och följer berggrundens former. I områden där moränen bildar egenformer (se specialkarta 3) är mäktigheten i regel större, i de stora drumlinerna ofta mer än 15 m.

Inom kartområdet har moränen vanligen normal eller låg blockhalt i markytan. På de stora drumlinerna och i flack moränterräng dominerar ofta blockfattig morän. Storblockig och blockrik morän förekommer i mindre områden, ofta i samband med grusig morän.

Isälvsavlagringar

Vid landisens avsmältning bildades stora mängder smältvatten. Vattnet samlades i tunnlar och sprickor i isen och sökte sig mot isranden. Material som fanns i isen, alltifrån block till lerpartiklar, transporterades och sorterades i vattnet. Isälvsavlagringar bildades när block, sten, grus och sand avsattes i isens håligheter eller framför isranden.

Inom kartområdet finns isälvsavlagringar i form av åsar, kullar, sanduravlagringar och isälvsdeltan. De är i regel belägna i dalstråken. Små, slingrande åsar, uppbyggda av stenigt grus, finns framför allt i södra delen av området.

I norra delen av området ligger stora, flacka sanduravlagringar i de större dalgångarna. De domineras av grus och sand och har ofta en centralt belägen åsryggj.

De största isälvsavlagringarna är Almesåkraavlagringen, Vallsjöåsen, Sandsjöåsen och Lannaskedeåsen, som alla är komplexa bildningar med varierande morfologi och sammansättning. Lannaskedeplatån är en israndbildning, vars södra del utgörs av ett stort randdelta vid Landsbro.

Issjösediment

Vid isavsmältningen uppstod isdämda sjöar i sänkor mellan iskanten i norr och högre liggande terräng i söder. På botten av dessa sjöar avsattes sediment, framför allt bestående av finsand och silt, från bottenströmmar av slambemängt smältvatten. De största områdena med issjösediment i kartområdet är sänkan söder om Lannaskedeplatån och Linneåns dalgång.

JORDARTER SOM BILDATS EFTER LANDISENS AVSMÄLTNING (POSTGLACIALA AVLAGRINGAR)

Efter det att landisen smält har sediment avsatts i sjöar och utmed bäckar och åar. Postglacial sand har avlagrats genom svallning eller av strömmande vatten. Torv och gyttja har bildats i f.d. sjöar och sankmarker genom att rester av döda organismer har ansamlats.

Postglacial sand

Sand avsattes som strand- och bottensediment i postglaciala sjöar. Sedimenten ligger idag i markytan inom mycket begränsade områden, främst under den forna vattennivån norr om den sänkta sjön Tjurken.

Svämsediment

Dessa sediment bildar plana och ofta periodvis översvämmade lågområden utmed dagens åar och bäckar. Sammansättningen varierar från lera till sand. Sedimenten innehåller ofta en växlande mängd organiskt material. Svämsediment förekommer framför allt längs Emån och Ljungaån.

Torv

Torvmarkerna bildades, och bildas långsamt torttarande, genom att tidigare sjöar fylts med organiskt material och växt igen. Stora mossar finns framför allt i områdets sydvästra del. De flesta mossarna har tidigare varit högmossar, men de har i stor utsträckning förstörts av torvbrytning och utdikning. De större kärren är i regel utdikade och uppodlade eller skogsplanterade. Gyttja påträffas som ytjordart i ett antal sänkta sjöar, t.ex. Nävelsjön och Försjön.

JORDARTSANALYSER

I samband med kartläggningen har tagits prover av olika jordarter. Jordartsprovernas kornstorleksammansättning och pH har bestämts. Analysresultaten presenteras i den separata beskrivningen.

1. BERGGRUND
BEDROCK

Den äldsta berggrunden i kartområdet utgörs av svekokarelska bergarter som bildades för ca 2000–1800 miljoner år sedan. Dessa bergarter är dels omvandlade sedimentära ytbergarter, t.ex. gråvackor och skiffrar, dels vulkaniska ytbergarter. Även djupbergarter av svekokarelsk ålder finns i området, huvudsakligen granit och gabbro. I södra hälften av kartområdet dominerar yngre graniter, s.k. Smålandsgraniter.

De yngsta bergarterna tillhör den s.k. Almesåkragruppen och finns i nordvästra delen av området. Gruppen omfattar dels sedimentära bergarter, främst kvartsitiska sandstenar, dels diabas. Diabasen har daterats till ca 1000 miljoner år.

Kartan är ett utdrag ur Sveriges Nationalatlas.

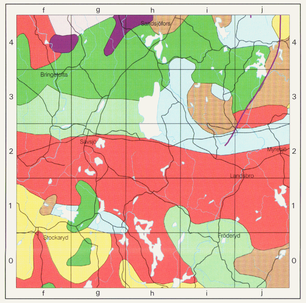

- Diabas — *Dolerite*
- Jotnisk sandsten — *Jotnian sandstone*
- Smålandsgranit — *Småland granite*
- Äldsta granitoider — *Oldest granitoids*
- Gabbro och diorit — *Gabbro and diorite*
- Gråvacka, skiffer — *Metagreywacke, mica schist*
- Basiska vulkaniska bergarter — *Basic volcanic rocks*
- Sura vulkaniska bergarter — *Acid volcanic rocks*

2. TOPOGRAFI OCH RÄFFLOR
TOPOGRAPHY AND GLACIAL STRIAE

Kartan visar en topografisk skuggning och färgkodning av området, där rött representerar högre liggande områden och grönt lägre. Den topografiska modellen bygger på Lantmäteriets digitala 50-m höjddatabas.

Kartområdet ligger på Sydsvenska Höglandet. Den högsta punkten når upp till 368,9 m ö.h. och ligger NNV om Matholka i nordvästra delen av kartområdet. Emån flyter fram i områdets lägsta delar.

Räfflor bildades då landisen rörde sig över området. Block och stenar som fanns i isens undre del repade berget. Räfflornas riktning i området visar att isen under den senaste nedisningens slutskede rörde sig från norr och NNV. I kartområdets nordöstra del finns yngre räfflor från NNO, vilka troligen bildats under en sen isframstöt.

Räfflor — *Glacial striae*

185 — 276 — 367 m ö.h.

3. MORÄNFORMER, ISÄLVSAVLAGRINGAR OCH EROSIONSRÄNNOR
MORAINE MORPHOLOGY, GLACIOFLUVIAL DEPOSITS, AND DRAINAGE CHANNELS

Moränen följer i regel berggrundens former som ett några meter tjockt utjämnande täcke på berggrunden. På sina håll har moränen också egenformer, som uppstod vid avsättningen. Drumliner är långsmala strömlinjeformade höjdryggar, orienterade i isröreselseriktningen, dvs. i ungefär nord–sydlig riktning. De stora drumlinerna kan innehålla mäktig morän, medan de mindre ofta består av en bergkärna med morän pålagrad på lässidan.

Moränryggarna i området är korta och låga och i regel ungefär parallella med iskanten under isavsmältningen. Kullig morän har avsatts i uppsprucken dödis under isavsmältningen och förekommer ofta i anslutning till isälvsavlagringarna.

Kartan visar också isälvssedimentens utbredning med områden och punkter där isälvssediment påträffats under ett moränlager.

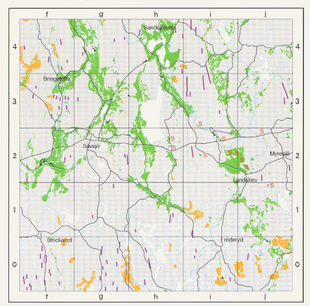

- Isälvsavlagring — *Glaciofluvial deposit*
- Isälvsränna — *Glaciofluvial drainage channel*
- Sorterade sediment under morän — *Sorted sediments overlain by till*
- Kullig morän (dödismorfologi) — *Hummocky moraine*
- Moränrygg — *Moraine ridge*
- Drumlin — *Drumlin*

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

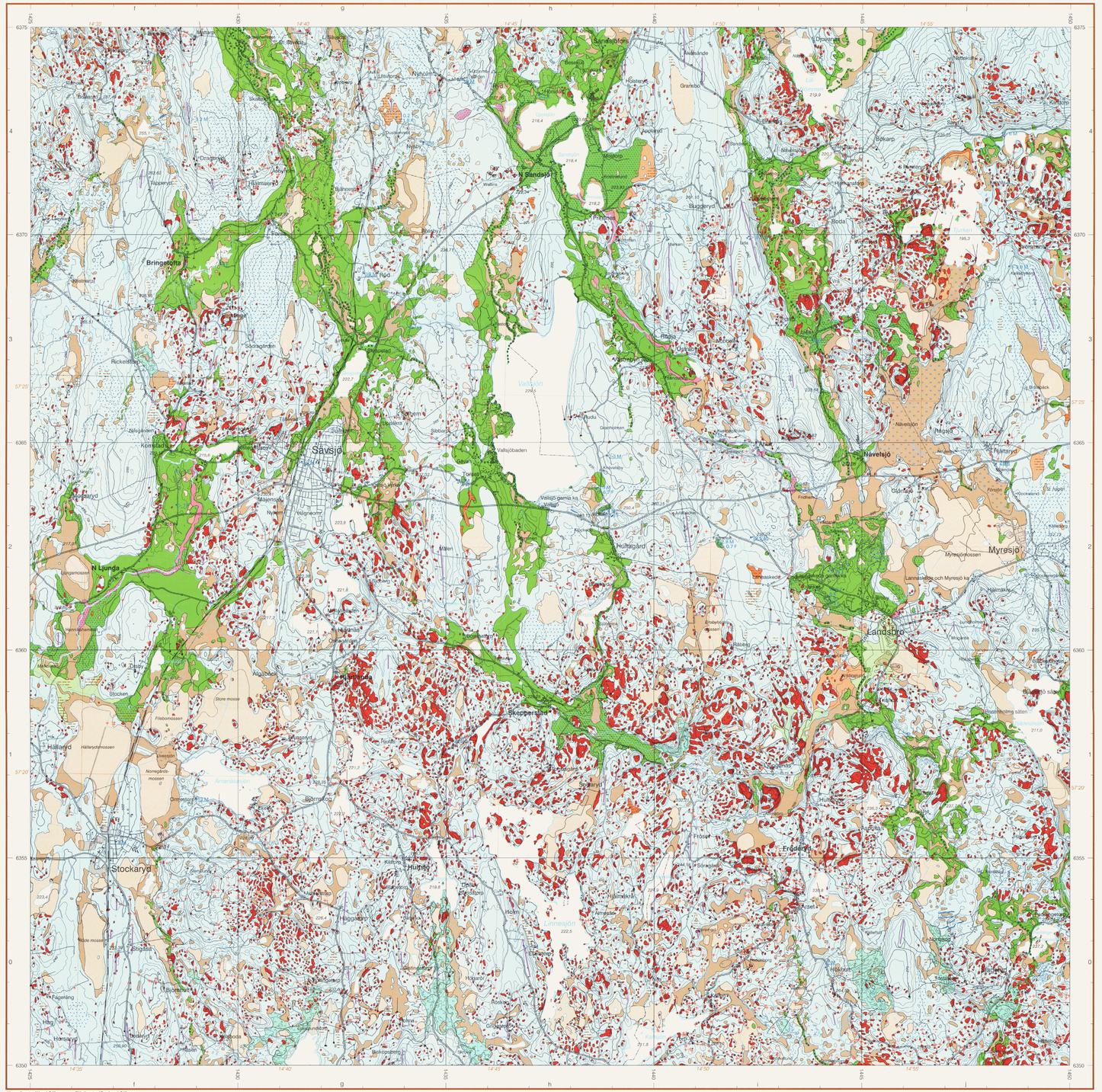

Huvudkontor/*Head Office:*
Box 670
Besök/Visit: Villavägen 18
SE-751 28 UPPSALA, *Sweden*
Tel: +46(0) 18 17 90 00
Fax: +46(0) 18 17 92 10
E-post: sgu@sgu.se
URL: http://www.sgu.se

Filialkontor/*Regional Offices:*
Geovetcentrum
Guldhedsgatan 5A
SE-413 20 GÖTEBORG, *Sweden*
Tel: +46(0) 31 708 26 50
Fax: +46(0) 31 708 26 75
E-post: gbg@sgu.se

Kiliansgatan 10
SE-223 50 LUND, *Sweden*
Tel: +46(0) 46 31 17 70
Fax: +46(0) 46 31 17 99
E-post: lund@sgu.se

Skolgatan 4
SE-930 70 MALÅ , *Sweden*
Tel: +46(0) 953 346 00
Fax: +46(0) 953 216 86
E-post: mala@sgu.se

© Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), 2001
Medgivande behövs från SGU för varje form av mångfaldigande eller återgivande av denna karta.
Detta innefattar inte bara kopiering utan även digitalisering eller överföring till annat medium.

0 1 2 3 4 5 km

Skala 1:50 000

Topografiskt underlag: Urval ur det topografiska bladet 6E Nässjö SO TS, delvis reviderat, med medgivande från Lantmäteriet.
Geografiska längden är räknad från Greenwich, Gauss´ projektion.

Godkänd från sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 1996-10-30.

Tryck: Ljungföretagen Örebro, 2001

TECKENFÖRKLARING

Jordarterna är i teckenförklaringen grupperade efter bildningssätt. De är i princip placerade så att en yngre jordartsgrupp står ovanför en äldre. Mönster utan ram, t.ex. för tunt ytlager av torv, redovisas i kombination med jordartsbeteckning. Inom varje grupp är, utan hänsyn tagen till ålder, den mest finkorniga jordarten placerad överst och den mest grovkorniga underst. De äldsta jordarterna – moränerna – vilar normalt direkt på berg. Övriga jordarter underlagras antingen av berg eller ett eller flera äldre jordlager.

- Mosse — *Bog*
- Kärr — *Fen*
- Gyttja — *Gyttja*
- Tunt ytlager av torv — *Thin peat cover*
- Yngre älv- och svämsediment, lera och silt — *Young fluvial clay and silt*
- Yngre älv- och svämsediment, sand — *Young fluvial sand*
- Postglacial sand — *Postglacial sand*
- Glacial silt — *Glacial silt*
- Issjösediment, huvudsakligen finsand — *Glaciolacustrine sediments, mainly fine sand*
- Isälvssediment i allmänhet — *Glaciofluvial sediments, unspecified*
- Isälvssand — *Glaciofluvial sand*
- Isälvsavlagring med ryggform — *Ridge-shaped glaciofluvial deposit*
- Smal isälvsavlagring med ryggform — *Narrow ridge-shaped glaciofluvial deposit*
- Moräntäcke på isälvssediment — *Till cover on glaciofluvial sediments*
- Morän, sandig (t.v.), grusig (t.h.) — *Till, sandy (left), gravelly (right)*

Moränens blockhalt i ytan
The boulder frequency of the surface

- Normalblockiga moränytor redovisas utan mönster för blockhalt — *Till surfaces with medium boulder frequency have no superimposed boulder pattern*
- Blockfattig — *Low boulder frequency*
- Blocknik — *High boulder frequency*
- Storblockig — *High frequency of large boulders*
- Kullig morän (dödismorfologi) — *Hummocky moraine*
- Moränrygg — *Moraine ridge*
- Drumlin — *Drumlin*
- Enstaka stora block — *Isolated large boulders*
- Hög blockfrekvens på annan jordart än morän — *High boulder frequency on other deposits than till*
- Blockjord — *Boulder deposit*
- Blocksänka — *Boulder depression*

Mäktighetsuppgifter i meter
Thickness in metres of Quaternary deposits

- 3T — Torv — *Peat*
- 4K — Kohesionsjordarter (lera, silt och gyttja) — *Cohesive sediments (clay, silt, and gyttja)*
- 2F — Friktionsjordarter (sand och grus) — *Non-cohesive sediments (sand and gravel)*
- 2M — Morän — *Till*
- 2 — Mäktighet av ej specificerad lagerföljd — *Thickness of unspecified sequence*
- 2M — Understruken uppgift innebär att borrningen nått berggrunden — *Underlining means that the boring has reached the bedrock*

- Berggrund — *Bedrock*
- Liten resp. långsmal bergblottning — *Small resp. narrow outcrop of bedrock*
- Gruva — *Mine*
- Stenbrott — *Quarry*
- Räfflor — *Glacial striae*
- Källa — *Spring*
- Fyllning — *Artificial fill*
- Grustag, dagbrott o.d. — *Gravel pit, quarry etc.*

Schematisk profil som visar normala jordlagerföljder inom kartområdet. Ovanför profilen visas i plan motsvarande kartbild.
Typical section through Quaternary deposits in the map area. The strip above depicts the corresponding plan view:

Den geologiska karteringen har utförts 1997–1999 under ledning av Kerstin Malmberg Persson.
Kartans geologiska information finns digitalt lagrad vid SGU.

Refereras till kartan: Malmberg Persson, K., 2001: Jordartskartan 6E Nässjö SO, skala 1:50 000. *Sveriges geologiska undersökning Ae 145.*
Reference to the map: Malmberg Persson, K., 2001: Map of the Quaternary Deposits 6E Nässjö SO, scale 1:50 000. *Sveriges geologiska undersökning Ae 145.*

ISSN 0586-1535

SGU serie Ae nr 145
JORDARTSKARTAN
6E NÄSSJÖ SO